

**THE QUESTION OF INTERNAL STABILITY
AND SECURITY IN THE FLORENCE OF
DANTE'S TIME (PART I.)****A BELSŐ STABILITÁS ÉS BIZTONSÁG
KÉRDÉSE A DANTE KORABELI
FIRENZÉBEN (I. RÉSZ)**MOLNÁR Máté¹**Abstract**

Corso Donati was the member of a famous and great family in Florence in the 13. and 14. century, the leader of the Parte Guelfa, and the Blacks, and the relativ of Dante Alighieri, who was in the faction white of the party. This study treat the short history of the family Donati, the life and career of Corso, who was an important protagonist of the last decades of 13. and the first years of the 14. century in Florence. Relate the events significant in the war between the Guelfs and Ghibellines, and the struggle for power in Florence between the nobility (Magnati) and bourgeoisie (Popolani), and the Clans Donati and Cerchi. Present the civil war at the end of 13. century and at the beginning of 14. century in Florence. Describe and analyse the character of Corso Donati, and his role in the history of Florence and Italy, and in the expulsion of the Whites (and Dante), and his ambition for the overlordship (signoria) of his city.

Keywords

Ghibellines, Guelfs, „Blacks”, „Whites”, Chivalry, Clans

Absztrakt

Corso Donati az egyik leghíresebb és legnagyobb firenzei család tagja volt és vezetője a Guelf Pártnak, valamint azon belül a Feketéknek, és rokona Danténak, aki a párt fehér frakciójához tartozott. A jelen tanulmány röviden ismerteti a Donatiak történetét és Corso életútját, aki főszereplője volt a firenzei politikának a 13. század utolsó évtizedeiben, és a 14. század első éveiben. Szót ejt a pápapárti guelfek és a császárpárti ghibellinek közötti harcokról, valamint a nemesség (Magnati) és a nagypolgárság (Popolani), illetve a Donati és a Cerchi klánok közötti hatalmi harcokról, a polgárháborús helyzetről, amely a 13-14. század fordulóját jellemezte Firenzében. Jellemzi Corso személyiségét, és bemutatja szerepét Dante és a fehérek száműzetésében, valamint elemzi hatalmi ambícióit a város feletti uralom (signoria) megszerzésére.

Kulcsszavak

ghibellinek, guelfek, „feketék”, „fehérek”, lovagság, klánok

¹ molnar.mate@kgk.uni-obuda.hu | ORCID: 0009-0006-5943-0277 | assistant professor, University of Óbuda Department of Marketing and Business Sciences | adjunktus, Óbudai Egyetem Keleti Károly Gazdasági Kar Marketing és Üzleti Tudományok Intézete

A DONATIÁK

A Donatiak Firenze régi, gazdag, befolyásos nemesi családjai közé tartoztak. 1065-ben már ispotályt alapítottak a Pinti kapu és a Porta San Piero Maggiore közelében, számos birtokkal rendelkeztek a város falain kívül, elsősorban Mugello területén, de gyapjufeldolgozó műhelyt és malmokat is üzemeltettek (melyeket az Arno vizével hajtottak), és több házat és tornyot birtokoltak a városon belül. Fő szálláshelyük a mai Donati téren volt, de egy másik torony is az övék volt a mai Alighieri utcában, amelyet az Alighieri-család vásárolt meg (itt született és élt 1301-ig Dante is), más lakásaik a porta San Piero utcában voltak, szemben a Portinari és Ricci házakkal. A Donatiak már a XIII. század elejétől aktívan részt vettek Firenze politikai életében, a guelfek, tehát a pápapártiak oldalán harcoltak a császárság ellen, ezért a guelfek Montapertinél, 1260-ban elszenvedett nagy veresége után sokan közülük emigrációba kényszerültek, házaik, tornyaik egy részét lerombolták, súlyos vagyoni veszteségeket szenvedtek. 1268-ban, két évvel a beneventói győztes csata után térhettek vissza otthonaikba, ahol a születési-katonai nemesség státuszának megfelelő életvitelt folytatták, mesterségeket többnyire nem tanultak és nem léptek be a céhekbe (bár egyesek közülük ügyvédi tevékenységet vállaltak). A Donati-klán fő jövedelmei a földbirtokokból, városi házaik egy részének bérbe adásából, katonai parancsnoki (condottiero) és egyéb városi tisztségek, így a podestà (kb. városbíró) és a népkapitány, esetenként a rektor (kormányzó) tisztségek betöltéséből származtak.

Oerter megállapítása szerint a régi nemesi családok közül a Donati volt az egyetlen, amely hasonló címet mert viselni, mint Firenze városa (felül vörös, alul fehér mező, míg a városé ennek a fordítottja volt). Stahl is kihangsúlyozza, hogy a Donatiak Firenze legharciasabb nemzetségeihez tartoztak, a XIII. században az összes utcai harcban részt vettek a városban. A német szerző a Donatiakat az Abbatiakkal együtt a XII. század utolsó harmadától Firenze vezető klánjának tekinti, és kiemeli annak jelentőségét, hogy a Donatiak 1172-ben, 1174-ben és 1204-ben is konzuli tisztségeket töltöttek be Firenzében, amely akkoriban a legfontosabb magisztratúrának számított (számuk általában 2-5 között mozgott). Giovanni Villani, a kortárs történetíró azonban azt is megjegyzi, hogy a Donatiak, bár vitéz nemesemberek és bátor harcosok voltak, sokak szemében rossz hírűnek („Malefami”) számítottak.

E rossz hírnév egyik fő oka az volt, hogy a firenzei hagyomány a ghibellinek és guelfek közötti háborúskodás kezdetét is a Donati-klánhoz kötötte. Történt ugyanis egyszer (valószínűleg 1215-ben), hogy Gualdrada Donati asszony (Corso nagymamája) megszólított egy fiatal nemesembert, Buondelmonte Buondelmontit, aki a háza előtt haladt el, hogy neki szánta egyik szép lányát feleségül (akit rögtön be is mutatott a fiatalembernek), és megfeddte őt, amiért az egy másik lányt jegyzett el magának az Amidei családból. Buondelmonti úr nagyon bánta ezt (a lány valóban nagyon szép lehetett), de az eljegyzési szerződés megszegése akkoriban súlyos sértésnek számított a nemesi családok között, amire Machiavelli is rámutat Firenze történetéről szóló művében. Tény azonban, hogy megfelelő bírság kifizetésével az érintett család bocsánatát el lehetett nyerni (ezt a bírságot Gualdrada asszony magára vállalta), de az előkelő Amideiek – más velük rokon és velük szimpatizáló nemzetségek, mint az Ubertiek és a Lambertiek biztatására – úgy döntöttek, hogy nem nyelik le az őket ért sérelmet, sőt bosszút állnak a megaláztatásért. 1216 Húsvét reggelén a Ponte Vecchio közelében megtámadták és megölték Buondelmontét, aminek következtében egy állandóan kiújuló klán-háború kezdődött a két érintett család között, és mivel az Amideiek és pártfogóik a ghibellinek, a Buondelmontiak és a Donatiak a guelfek közé tartoztak,

ez a konfliktus is súlyosbította a császárpártiak és a pápapártiak közötti ellentéteket Firenzében.

Corso Donati minden valószínűség szerint 1250 táján, de legkésőbb 1253-ban született, mivel 1278-ban tagja volt a firenzei Százak Tanácsának, amihez be kellett töltenie a 25. életévét. Ugyancsak e mellett szól azon tény, hogy Corsót az 1270-es évek második felében a korabeli iratok már dominus-ként, tehát lovagként emlegetik, 1280 táján (Oerter szerint 1277-ben) pedig már gyámja lett özvegy nővérének, Ravennának és gyermekeinek. 1284-ben több alkalommal szerepelt a firenzei tanácsokban, február 27-én pedig Bologna népkapitányává választották (a megbízás általában fél évre szólt), és mivel Bologna Észak-Itália legjelentősebb városai közé tartozott, nem neveztek ki népkapitánnyá egy kezdő fiatal lovagot, Corso pedig ekkoriban már kb. 31 éves lehetett. Corso renoméjének bizonyítékként említhetjük, hogy 1287-ben Padova, 1288-ban Bologna podestája, 1289-ben Pistoia „helyettes” népkapitánya, 1292-ben pedig Parma podestája lett, tehát Itáliában elismerték vezetői képességeit is (a podestà és a népkapitány tisztségekre többnyire más városból származó nemeseket hívtak, biztosítandó a pártatlanságukat egy adott városban).

Firenzében ekkoriban a családi klánok voltak a legfőbb politikai egységek, nagy létszámuk, házassági kapcsolataik és katonai erejük miatt döntő szerephez jutottak a politikai harcok során. Corso Donati 1277-ben lett a Donati-klán feje (capo), vezetője (a pátriárka elnevezést is használták a korban), ami egyúttal azt is jelentette, hogy a guelf párt vezetőjévé is vált, valamint a születési nemesség politikai csoportosulása („Magnati”, kb. mágnások, arisztokraták) irányítása is az ő befolyása alá került, bár természetesen más nagy nemzetségek, így a Visdominiak, a Tosinghiak (della Tosák) is jelentős szerepet töltek be a város vezetésében, lakóhelyük kerületében, a Porta San Pieróban pedig korlátlan urak voltak. Corso tehát a belső hatalmi harcokban, - amelyek a főnemesi párt (Magnati) és az üzleti, kereskedő-ipari vállalkozói burzsoázia vezette polgári erők („Popolani”, kb. néppártiak, plebejusok) között zajlottak - főszerepet játszott. De ezek a konfliktusok, sőt időnkénti összecsapások váltakozó sikerrel folytak, és esetenként a katonai nemesség kudarcához vezettek, amit egy 1286-ban bekövetkezett esemény is mutatott. Ekkor a Corso vezette magnatik fegyveres csapata ki akart szabadítani egy közülük való, bátor, de gyilkosság vádjával halálra ítélt lovagot (Totto dei Mazinghi-t), a túlerőben levő közrendű lakosság azonban felfegyverkezett, és az összecsapásban meghátrálásra kényszerítette a számbelileg jóval kisebb nemeseket. Giovanni Villani beszámolója szerint az akció után a Comune (a városállam vezetősége) pénzbírságra ítélte Corsót, mivel ő kezdeményezte a zavargást, és akadályozta az igazságszolgáltatás működését.

Corso azonban természetesen nem elsősorban a Firenzében zajló városi csetepatékban vitézkedett, hiszen a kor egyik legjobb itáliai lovagja, katonai parancsnoka (kapitánya) volt. Már fiatalon lovaggá ütötték (ezt a címet nem lehetett örökölni!), és többnyire a városi tanácsokban is figyeltek a felszólalásaira, ha a ghibellinek és a guelfek, illetve Firenze és a közeli városállamok konfliktusairól, harcairól volt szó. Így Donati részt vett 1285-ben Genova és Lucca mellett a ghibellin Pisa elleni harcokban, 1286-ban a ghibellin száműzöttek menedékeként szolgáló Poggio Santa Cecilia elleni támadásban (e hadjáratban valószínűleg Dante is jelen volt), 1289-ben a Guelf Liga és az arezzóiak vezette ghibellin sereg nagy csatájában, valamint a Pisa elleni új háborúban 1290-ben (e városállam erőbeli hátrányait a kor kétségkívül legnagyobb itáliai hadvezére, Guido da Montefeltro tudta időnként kompenzálni, akinek két fia is elesett a campaldinói csatamezőn a firenzeiek ellen, illetve az

üldözés során). Mivel Corso lovagi és katonai parancsnoki hírnevét a campaldinói csatában tanúsított bátorsága és helyzetfelismerése öregbítette leginkább, röviden kitérek az ütközetben játszott szerepére.

Corso Donati, Pistoia helyettes népkapitányaként a kb. 200 fős pistoiiai és luccai haderő élén érkezett meg 1289. június 11-én a campaldinói csatamezőre, ahol egy rendkívül fontos feladatot, a tartalék vezetését bízták rá (ennek fő funkciója az volt, hogy vereség esetén fedezze a visszavonuló sereget, és megakadályozza a nagyobb ember veszteséget). Corsónak fővesztés terhe mellett megtiltották, hogy külön parancs nélkül beavatkozzék az ütközetbe, csapatát egy kis dombon rejtették el a fák mögé, ott kellett várakoznia. Ő azonban a magaslatról a csata egész lefolyását jól láthatta, és egy idő után észrevette, hogy a ghibellinek kezdenek felülkerekedni, így az ütközet vesztesre áll (ezt a csatában részt vevő Dante is leírta később egy levelében!). Corso ekkor a csapatához fordult, és kijelentette, hogy ha a csata elvész, akkor ő a honfitársaival együtt akar meghalni, ha pedig győznek, akkor bárki megtalálja őt Pistoiaiban, hogy a fejét vegye. Meg kell itt jegyeznünk, hogy az adott helyzetben már nem is volt a guelf seregben parancsadásra képes személy, a fővezér, Amerigo da Narbona ugyanis megsebesült, a helyettese, Guillaume de Durfort lovag pedig már az ütközet elején elesett. Corso tehát rohamra vezette a tartalékot, amely a dombról lendületet véve oldalba támadta az ellenséget, és percek alatt megfordította a csatát. Mind a korabeli történetírók, mind a kutatók egyetértenek abban, hogy ezt az ütközetet (amelyben egyébként kb. 20 000 fő vett részt a két oldalon) Corso Donati zseniális helyzetfelismerése, bátorsága és azonnali (parancsmegszegést is vállaló) beavatkozása döntötte el a Guelf Liga és Firenze javára.

CORSO ÜGYEI ÉS A HATALMI HARCOK FIRENZÉBEN

Ebben a fejezetben Corso pályafutásának alakulásáról és a Donati-klán (consorteria) vezetőjeként felvállalt családi ügyeiről, valamint a firenzei belpolitikai, hatalmi harcokról és azokban játszott szerepéről lesz szó az 1290-1300 közötti évtized időszakában. Nem követek szigorú kronológiai rendet, hanem tematikusan tárgyalom a kérdéseket, hogy az összefüggések világosabbak legyenek (bár a klán-ügyek és a politikai harcok között is találhatunk összefüggéseket, melyekre utalni is fogok). Az előzőekben leírtak folytatásaként először néhány mondatban visszatérek Firenze és szövetségesei ghibellin-ellenes harcához, amelyekben Corso jelentős szerephez jutott, köszönhetően a campaldinói hőstettének. Miután 1289-ben és 1290-ben a Guelf Liga csapatai tisztogató hadműveleteket hajtottak végre Toszkánában, 1291-ben a pisaiak ellencsapásokat indítottak Guido da Montefeltro vezetésével, és egészen Empoli-hoz értek (amely néhány kilométerre van Firenzétől). A Comune ezért megtagadta az engedélyt Corsótól, hogy újra elvállalja Bologna podestaságát, mivel számított rá katonai parancsnokként a harcokban. Corso ennek megfelelően sienaiakkal és luccaiakkal megerősített serege élén Empolihoz nyomult, de a megfontolt Montefeltro ütközet nélkül visszavonult előle. Corso sikerének értékét az is növelte, hogy legfőbb politikai ellenfele, Vieri dei Cerchi 1292-ben súlyos kudarcot vallott Pontedera felmentése ügyében a ghibellinokkal szemben.

Ebben az időszakban barátkozott össze a ghibellin-ellenes harcokba bekapcsolódó üzletemberrel és katonai parancsnokkal, Geri Spinivel. Spini már 1274-től bankára és tanácsadója lett Benedetto Caetaninak, a későbbi VIII. Bonifác pápának, akinek révén azután a pápai udvarban az ottani magas rangú egyházi személyekkel is üzleti kapcsolatba került,

ami előnyt jelentett nemcsak neki, hanem a vele szövetséges Corsónak is. A kereskedelemmel, üzlettel és ipari tevékenységgel foglalkozó polgárok között szokás volt a korban helyetteseket vagy zsoldosokat állítani háborús időszakokban, de Geri Spini személyesen is részt vett a harcokban, 1292-ben a Comune és az Anjou-ház zászlóvivője volt, az egyik elit-egység (a feditori) parancsnoka pedig Vanni dei Mozzi lett (családja szintén jelentős üzleti tevékenységet folytatott). Ebben az évben a guelfek Firenze vezetésével olyan jelentős haderőt állítottak ki (2 500 lovas és 8 000 gyalogos, szemben Montefeltro 800 lovasával és ismeretlen, de valószínűleg igen csekély számú gyalogosával), hogy komolyabb ghibellin támadásra már nem került sor. Corso mindeközben rendszeresen jelen volt a városi tanácsok ülésein, és tovább építette „külföldi” (vagyis más városállamokban realizálódó) karrierjét is, így podestà volt például 1294-ben Pármában, 1299-ben Orvietóban.

Miután 1280 táján Corso (valószínűleg apja, Simone Donati halála után) a Donati-klán feje, vezetője lett, pozíciójánál fogva minden házassági, vagyoni, gyámsági, vagy akár politikai ügyben érintett volt, és a szokásjognak megfelelően eljárhatott a Donati família ügyeiben. Így 1293-1294-ben több vitás ügye, pere is volt Firenzében, amelyek némileg rossz fényt vetettek rá, pedig ő csak a „hivatásának” megfelelően járt el (nem véletlen, hogy egyik fő szövetségesét, majd későbbi vetélytársát és ellenségét, Rosso della Tosát éppen a saját rokonai közül utálták a legtöbben, hiszen nemzetségi vezetőként minden családi ügybe beleszólása volt, és anyagi-örökségi ügyekben – úgy tűnik – mindenkit meg is rövidített a maga javára!). Mivel Corso egy kis közterületet a háza közelében (a Porta San Piero térségében) saját maga számára beépített és elfoglalt, a Comune kártalanításra kötelezte őt. 1294-ben távollétében (ekkor volt Parma podestája) pert indítottak ellene a rokonai vagyonának eltérőzölása miatt, ugyanis a klánon belül a Corso dominálta csoport ellen Maso Donati vezetésével egy másik érdekcsoport alakult (a nagy létszámú klánoknál ez a megosztottság általános volt, és ezzel magyarázható például azon tény, hogy egyes családi csoportok guelfek, mások ghibellinek lettek, vagy ez tükröződött a fekete és fehér guelfek csoportjainak kialakulásában a guelf táboron belül). Ravenna nevű nővérének örökségi perét is újra indították Corso ellen, a testvére férjének, a Ferrante-családnak a tagjai, visszaköveteltek tőle földbirtokokat, házakat és egy Fiesole közelében lévő malmot is.

A legnagyobb visszhangja Corso családi ügyei közül (a későbbieket is bele számítva!) az unokatestvérével, Simone Galastrone Donatival való súlyos (örökséggel kapcsolatos) viszályának, konfliktusának volt a városban. Az ügyben tettlegességre is sor került, mivel Corso elküldte néhány emberét (egyesekek, mint Machiavelli szerint maga Corso is részt vett az összecsapásban) Simonéhoz, akik őt megsebesítették, egyik szolgáját vagy katonáját (fante) pedig megölték. Az ügy természetesen a podestà elé került, aki kiadta azt az egyik bírójának, ő azonban ártatlannak hozta ki Corsót, unokatestvérét, Simonét viszont bűnösnek, így teljes vagyonekobzásra és fővesztésre ítélte azt (az ítéletet végre is hajtották!). Bár Corsót is pénzbírsággal sújtották, és öt évre eltiltották tisztségek betöltésének lehetőségétől más városokban (így nem lehetett népkapitány vagy podestà), a köznép (popolo minuto) rendkívüli módon felháborodott, mivel az eljárás során az egyik jegyző meghamisította a vallomások jegyzőkönyvét (amiről a podestà valószínűleg nem tudott), és ez kitudódott a városban! Fegyveres lázadás tört ki és 1295 január 19-én a feldühödött tömeg megostromolta a bírósági palotát, és az ott talált iratok egy részét megsemmisítette, a podestà és a felesége is csak nehezen tudott elmenekülni. Ez az esemény az éppen ott tartózkodó Corsónak is igen kalandosra sikeredett, ugyanis fel kellett másznia a palota tetejére,

és onnan a szomszédos épületek tetőin átugrálva tudta csak elkerülni a lincselést. Mindezek után azonban meglepetésként hatott, hogy Corso teljesen győztesen került ki az ügyből, sőt politikai tőkét is tudott kovácsolni belőle, ugyanis legnagyobb politikai ellenfele, a Popolani vezére, Giano della Bella, aki nagyon népszerű politikus volt, megpróbálta megfélemezni a feldühödött tömeget, amely ellene fordult, és maga is alig tudott elmenekülni a városból (ahová ugyanúgy, mint Dante, sohasem tért vissza!).

Még ugyanebben az évben újabb bonyodalom támadt, ugyanis első felesége (keresztnevét nem tudjuk, de a Cerchi családból származott) hirtelen bekövetkezett halála miatt a Cerchiek részéről az a gyanú támadt, hogy Corso esetleg megmérgezhette őt. E feltételezésnek nem sok alapja lehetett, hiszen a feleség kb. egy évvel az után halt meg, hogy fiú gyermeket szült Corsónak, ami a nemesemberek (de általában a férfiember) számára a legnagyobb örömet szokta jelenteni (ennek hiányában már inkább szoktak a férfiak agresszívok lenni, amit később VIII. Henrik angol király példája is bizonyítani fog), a gyanú tehát minden bizonnyal alaptalan volt, de Corso hírnevét ez sem öregbítette nagyon... De az sem, hogy a következő feleségét, Tessa degli Ubertinit az egyik legjelentősebb ghibellin családból választotta, akinek óriási hozománya (6 000 aranyforint) mindenképpen némi gyógyírt jelenthetett a hírnevében megtépzott Corso számára. Corsónak azonban meg kellett küzdenie az új feleségért és a hozományért egyaránt, a Cerchiek kérésére ugyanis VIII. Bonifác pápa megtiltotta a tervezett házasságot. Corso azonban nem csinált túl nagy gondot ebből (mint ahogyan VIII. Henrik sem), és a pápai tiltás ellenére mégis megtartották az esküvőt. Ezek után a pápa változtatott álláspontján, és utólag mégis engedélyezte a házasságot.

Néhány évvel később (1299-ben) Corso kártérítési pert indított az anyósa, Giovanna degli Ubertini ellen, mivel szerinte az rosszul kezelte a lánya birtokait, és eltüntette a birtokok pénzügyi iratait. Az ügyben eljáró podestà megítélt Corsónak 3 000, a feleségének 2 000 aranyat, amire egy népfelkelés tört ki Corso és a podestà ellen, az utóbbit bebörtönözték (később sikerült megszöknie), újra tárgyalták a pert, és Corsót 1 000 libra pénzbírságra ítélték. Mivel azonban ő ezt nem fizette ki, 1299 májusában száműzetésre ítélték, de szorult helyzetében VIII. Bonifác pápa a segítségére sietett: 1299 második felére Orvieto podestájává, 1300-ban pedig egy pápai tartomány, Massa Trabaria kormányzójává (rector) nevezte ki Corsót. A Comune a következő évben ráadásul egy újabb elmarasztaló ítéletet hozott Corso ellen egyéb örökségi szerzeményei ügyében is, mégpedig egy 1300. március elsején elfogadott törvény alapján, tehát visszamenőleges hatállyal. Mindez azonban már a belpolitikai harcok következménye volt, Corsón a Popolanihoz tartozó ellenfelei akartak bosszút állni túlzott befolyása miatt, így e lépésnek nem sok köze volt a korrekt igazságszolgáltatáshoz (korábban persze Corso is igyekezett minden módon maga felé hajlítani az ügyekben eljáró bírakat...).

Az 1280-90-es években Corso Donati fokozatosan a Magnati, a születési-katonai nemesség érdekeit képviselő politikai csoport elismert vezérévé vált. Sestan utal egy 1284-ben szervezett arisztokrata hatalom átvételi kísérletre, amelyet Corso vezetett, és amelyet a túlerőben levő popolani fegyveresek végül megghiúsítottak. Antonetti állítása szerint a guelf vezér sohasem fogadta el azon törekvést, hogy Firenzét a kereskedők és iparosok, kézművesek irányítsák, nem fogadta el őket egyenrangúként. Corso álláspontja szerint a várost ellenségeivel szemben mindig a katonai nemesség védte meg, így volt ez a döntő jelentőségű campaldinói csatában is. A Comune már korábban is igyekezett rendszabályokat hozni a nemesekkel szemben, mivel közülük többen visszaéltek státuszbeli fölényükkel és azzal,

hogy rangjuknak megfelelően fegyvert viselhettek. Az 1293-ban elfogadott Ordinamenti di Giustizia (az Igazság Rendeletei) rendkívül markánsan fogalmazta meg a nemesek megrendszabályozására való törekvést a városban. Az új rendelkezések megalkotása időszakában (1293 január-április) kihasználták azon helyzeti előnyüket a popolani képviselői, hogy Corso ez év első felében távol volt Firenzétől, mivel Parma podestájává nevezték ki. A Comune létre hozott egy új, büntető, kényszerítő erővel rendelkező, rendőri jellegű tisztséget: a gonfaloniere di giustizia (az igazság zászlóvivője). A gonfaloniere fő feladata az volt, hogy ha egy bírói döntésnek vagy más rendelkezésnek valamelyik nemes ellenáll, akkor a rendelkezésére mozgósított milícia (1 000 fő) segítségével katonai erővel kikényszerítse a jog érvényesítését (E hivatal második betöltője Dino Compagni, a híres történétíró volt, akinek vezetésével lerombolták a Galligai család városbeli házáat, mert nem állították bíróság elé egy gyilkossággal vádolt, külföldön tartózkodó tagjukat. A klán vezetője ugyanis ekkoriban annak összes tagjáért büntetőjogi felelősséggel tartozott!). Még nagyobb csapás volt azonban a nemességre az a döntés, hogy 140 családot kizártak a városi hivatalok viselésének jogából, közöttük természetesen a Donatiakat is!

Az Ordinamenti rendelkezései súlyosan sértették a nemesség érdekeit és presztízsét, így nem véletlen, hogy amikor a fekete guelfek hatalomra kerültek, 1304-ben az összes jogszabály megszüntetésében gondolkodtak, és csak a nemesi klánok közötti ellentétek, a hatalmon lévők megosztottsága miatt nem került erre sor. Max Weber meglátása szerint az Ordinamenti annak alapján válogatta ki a kizárandó nemesi családokat, hogy kik folytattak a lovagi-nemesi szokásoknak megfelelő életvitelt, életmódot Firenzében. Weber a kérdés elemzése során kimutatja, hogy az Ordinamenti a perrendtartási rendelkezésekben egyoldalúan a polgároknak kedvezett a nemesekkel szemben, kirekesztették a nemeseket a városi hivatalokból és a közigazgatásból, a gonfaloniere tisztségével egy különleges végrehajtó, rendőri erőt hoztak létre a nemesek ellen, egy személy bűnéért az egész nemzetséget büntették, bátorították a besúgásokat és a feljelentéseket, összességében tehát súlyosan diszkriminálták a nemességet. A tisztségekből kizárt nemesi familiák körülbelül fele a vidéken (contado) élt, a másik fele, konkrétan 72 család pedig Firenzében. Átnézve a Stahl által az utóbbiakról közzé tett teljes listát, nem csodálkozhatunk, hogy a maga egészében e rendeletet nem lehetett hosszú ideig érvényben tartani! Csak a Porta San Piero Maggiore kerületet nézve (amelyhez az Alighierik is tartoztak) olyan nevekkal találkozunk, mint az Adimari, Abbatini, Cerchi, Pazzi, Visdomini és a Donati nemzetségek, amelyekről túlzás nélkül állítható, hogy a leghatalmasabb, leggazdagabb és legbefolyásosabb firenzei klánok közé tartoztak. Mindezek miatt 1295-ben egy jelentős módosítást hajtottak végre a nemesség kizárásával kapcsolatban: azon személyek, akik hajlandóak voltak beiratkozni valamelyik céh regiszterébe, részt vehettek a város kormányzásában és betölthettek tisztségeket, függetlenül attól, hogy a céhes mesterséget, foglalkozást valóban gyakorolták-e (így vehetett részt a városi tanácsokban és a tisztségekben Dante Alighieri is, aki az orvosok és gyógyszerészek céhébe iratkozott be!). A Parmából visszatérő Corsót tehát a Comune kész helyzet elé állította, de hamarosan világossá vált, hogy a „báró” (il Barone, ahogyan a kortársak nevezték őt) hosszabb távon nem fog belenyugodni a születési-katonai nemesség jogfosztásába (a céhekbe nem volt hajlandó belépni), és a felháborodott magnatiak benne bíztak leginkább vezetőként az elkövetkezendő harcokban, az olyan elszánt „ellenállók”, mint Forese degli Adimari, Vanni dei Mozzi és Geri Spini mellett.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] P. Antonetti, *La vita quotidiana a Firenze ai tempi di Dante*, Milano, Rizzoli, 1992.
- [2] W. Bowsky, *Henry VII in Italy*, Lincoln, Nebraska, University of Nebraska Press, 1960.
- [3] R. Davidsohn, *Geschichte von Florenz, Zweiter Band: Guelfen und Ghibellinen. Zweiter Theil: Die Guelfenherrschaft und der Sieg des Volkes, Vol. II/2*. Berlin, Mittler und Sohn, 1901.
- [4] R. Davidsohn, *Geschichte von Florenz. Die letzten Kämpfe gegen die Reichsgewalt, Dritter Band, Vol. III*, Osnabrück, Biblio Verlag, 1969.
- [5] I. Del Lungo, Ed., *Dino Compagni e la sua Cronica*, Firenze, Successori Le Monnier, Vols. I-III, 1879-1887. Vol. I/2. 1880., Vol. II. 1879.
- [6] *Dizionario Biografico degli Italiani, Vol. 41*. 1992, pp. 18-24. /S. Raveggi, Donati, Corso/
- [7] *Enciclopedia dantesca, Vol. II*. 1970, pp. 558-560. /E. Sestan, Donati, Corso/
- [8] J. Favier, *Philippe le Bel*, Paris, Fayard, 1998. /édition revue, 1978/
- [9] J. Heers, *Le Clan familial au Moyen Âge*, Paris, P.U.F., 1993(1974).
- [10] G. Holmes „Dante and the Popes” in *The World of Dante*, C. Grayson, Ed. Oxford, Clarendon, 1980, pp. 18-43.
- [11] *Niccolò Machiavelli Művei, Vols. I-II.*, Budapest, Európa, 1978. Vol. II./Firenze története, ford. Iványi Norbert, pp. 5-410/
- [12] H. L. Oerter, *The Florence of Corso Donati*, University of Colorado, Ph. D., 1965. /University Microfilms, Inc., Ann Arbor, Michigan/
- [13] H. L. Oerter, „Campaldino, 1289”, *Speculum*, vol. 43. 1968. n. 3. pp. 429-450.
- [14] M. Scardigli, *Le battaglie dei cavalieri. L'arte della guerra nell'Italia medievale*, Milano, Mondadori, 2012.
- [15] E. Sestan, *Italia medievale*, Napoli, 1968.
- [16] B. Stahl, *Adel und Volk im Florentiner Dugento*, Köln-Graz, Böhlau Verlag, 1965.
- [17] M. Weber, *Állam, politika, tudomány*, Budapest, KJK, 1970.

Források

Cronica fiorentina compilata nel secolo XIII, in *Testi fiorentini del Dugento e dei primi del Trecento*, A Schiaffini, Ed. Firenze, Sansoni, 1954, pp. 82-150.

Dante Alighieri Összes Művei (DAÖM), T. Kardos, Ed. Budapest, Helikon, 1965.

Dino Compagni Krónikája korának eseményeiről, A. Kiss, Ed. and Transl. Bucuresti, Kriterion, 1989.

Giovanni Villani, *Istorie Fiorentine Fino all'anno 1348, Vol. I-VII*, Milano, Soc. Tip. de Classici Italiani, 1802-1803. Vols. III-IV. 1802.

Giovanni Villani, *Cronica. Con le continuazioni di Matteo e Filippo*, G. Aquilecchia, Ed. Torino, Einaudi, 1979.